

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра екології, географії та туризму

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВК 13 Географія мінеральних ресурсів України

Спеціальність **014 Середня освіта (Географія)**
(шифр і назва спеціальності)

Освітньо-професійна програма **«Середня освіта (Географія)»**

Освітній ступінь **магістр**
(бакалавр/магістр)

Інститут, факультет, відділення **Психолого-природничий факультет**
(назва інституту, факультету, відділення)

Рівне - 2020-2021 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «*Географія мінеральних ресурсів України*» для здобувачів освітнього ступеня *магістр* галузі знань *01 Освіта/Педагогіка* спеціальності 014 Середня освіта (Географія) за освітньо-професійною програмою «Середня освіта (географія)».

Мова навчання: українська.

Розробники: Мартинюк В.О., кандидат географічних наук, професор кафедри екології, географії та туризму;

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри екології, географії та туризму РДГУ

Протокол № 11 від «28» серпня 2020 року

Завідувач кафедри екології, географії та туризму проф. Лико Д.В.

Робоча програма схвалена навчально-методичною комісією психолого-природничого факультету

Протокол № 4 від «2» вересня 2020 року

Голова навчально-методичної комісії доц. Сяська І.О.

© Мартинюк В.О., 2020

© РДГУ, 2020

1.Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів 3,0	Галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка»	Вибіркова	
Модульних блоків — 1	Спеціальність 014. Середня освіта (Географія)	Рік підготовки:	
Змістових модулів — 3		1-й	1-й
Загальна кількість годин — 90		Семестр	
		2	2
		Лекції	
		14 год.	6 год.
		Практичні заняття	
	16 год.	8 год.	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,0 самостійної роботи студента – 3,5	Другий (магістерський) рівень вищої освіти	Самостійна робота	
		60 год.	76 год.
		Індивідуальні завдання: 12 год.	
	Мова навчання - українська	Вид контролю: залік	
Передумови для вивчення дисципліни: вивчення дисциплін відповідно до освітньо-професійної програми			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Географія мінеральних ресурсів України» є формування у студентів знань про важливі аспекти природокористування, які включають проблеми вичерпання ресурсів та їх невідновність, технологічні, економічні та політичні проблеми, питання оцінки та збереження природних ресурсів у часі, а також розуміння географічних закономірностей розміщення корисних копалин України, їх особливостей і походження та головних напрямів використання.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Мінеральні ресурси України» є:

- з'ясування поняття «мінеральні ресурси»;
- ознайомлення з класифікацією мінеральних ресурсів;
- дослідження умов їх формування;
- з'ясування основних властивостей та закономірностей їх розміщення в Україні;
- окреслення сфери та галузей їх використання;

– вивчення проблем сучасного етапу природокористування – вичерпності, невідновності, технологічних, екологічних та ін;

– засвоєння методів комплексного і раціонального управління і використання природних ресурсів.

Курс «Мінеральні ресурси України» є дисципліною вибору професійної підготовки фахівця за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр», знайомить студентів із методами, етапами і стадіями геологічного та техніко-економічного вивчення надр; особливостями оцінок родовищ окремих видів корисних копалин.

У результаті вивчення дисципліни формуються такі компетентності:

Загальні компетентності:

ЗК 2. Знання і розуміння предметної області та розуміння професії;

ЗК 4. Здатність виявляти, ставити і вирішувати проблеми, застосовувати знання на практиці.

Фахові компетентності:

ФК 3. Здатність демонструвати загальну структуру географічної науки на основі взаємозв'язку основних учень про будову географічної оболонки Землі, стратегію сталого розвитку, фізико-географічні особливості материків і океанів, про соціально-економічний розвиток України, країн та регіонів світу;

ФК 5. Здатність належно використовувати географічну термінологію, ефективно і вільно передавати географічні ідеї, принципи і теорії письмовими, усними та візуальними засобами;

ФК 7. Здатність встановлювати роль і місце України в сучасному глобалізованому світі в контексті географічних чинників її розвитку, аналізувати і пояснювати особливості геопросторової організації ландшафтних систем, ресурсного потенціалу населення і господарства України;

ФК 8. Здатність до застосування та інтегрування знань і розумінь споріднених педагогічних, природничо-географічних та суспільно-географічних напрямів, спеціалізацій.

3. Програмні результати навчання

ПРН 3. Уміти описувати основні механізми функціонування природних і суспільних географічних систем, окремих її компонентів, класифікувати зв'язки і залежності між компонентами, уміти визначати причини, перебіг і наслідки процесів, що відбуваються у просторових системах, абстрактно та аналітично мислити, генерувати ідеї.

ПРН 6. Знати базовий поняттєвий, термінологічний, концептуальний апарат конкретних галузей географії (у тому числі й на іноземній мові), їх теоретичні й емпіричні досягнення в природничій та суспільній географії, порівнювати різні погляди на проблемні географічні питання.

ПРН 8. Уміти характеризувати регіони, ландшафти і місцевості, пояснювати їх особливості і взаємозв'язки, сформовані географічним положенням та іншими географічними чинниками.

ПРН 9. Знати та розуміти роль і місце України та її регіонів у сучасному світі в контексті географічних чинників її розвитку.

4. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Класифікація мінеральних та мінерально-сировинних ресурсів

України. Тектонічна, геологічна та геоморфологічна будова України.

Тема 1. Об'єкт та предмет курсу. Мета та завдання курсу.

Класифікація мінеральних та мінерально-сировинних ресурсів України. Критерії класифікації. Вичерпні не відновлювальні ресурси. Паливні корисні копалини: бітум, кам'яне вугілля, буре вугілля, нафта, газ. Рудні (залізні, марганцеві ртутні, мідні та інші) та нерудні (калійна сіль, сірка, фосфорити, вапняки) корисні копалини.

Тема 2. Вік Землі та формування її геологічної структури.

Геологічне літочислення, геологічний вік, геохронологічна таблиця. Догеологічний час. Геологічний час. Горотворення. Радіометричний метод визначення абсолютного віку порід. Еон. Ера. Період. Фанерозой. Докембрій. Кайнозойська, Мезозойська, Палеозойська, Протерозойська та Архейська ери.

Тема 3. Тектонічна, геологічна та геоморфологічна будова України.

Тектонічні структури, їх будова та рухи. Східноєвропейська платформа. Український кристалічний щит. Волино-Подільська плита. Донецька складчаста область. Дніпровсько-Донецька западина. Південно-західний схил Воронезького кристалічного масиву. Галицько-Волинська западина. Причорноморська западина. Скіфська платформа. Західноєвропейська платформа. Геологічна та геоморфологічна будова України. Основні форми рельєфу (низовини, височини, гори).

Модуль 2. Особливості та закономірності поширення мінерально-сировинних ресурсів України.

Тема 4. Закономірності поширення корисних копалин.

Зв'язок розташування корисних копалин України з її тектонічною будовою.

Тема 5. Паливно-енергетичні ресурси України.

Тверді, рідкі та газоподібні горючі копалини. Родовища антрациту, кам'яного вугілля, бурого вугілля, торфу, горючих сланців, газу та нафти.

Тема 6. Металеві (чорні та кольорові) корисні копалини України.

Залізорудні басейни України. Родовища чорних металів. Родовища марганцевих руд. Нерудна сировина для чорної металургії.

Тема 7. Корисні копалини для гірничо-хімічної промисловості. Хімічна та агрохімічна сировина. Корисні копалини для будівельної галузі. Технічна сировина. Мінеральні води. Їх класифікація. Особливості їх розташування. Поверхневі води. Води глибинного залягання.

5. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усього	у тому числі			Усього	у тому числі		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
		Л	П.Р	С.Р.		Л	П.Р	С.Р.
Модуль 1. Класифікація мінеральних та мінерально-сировинних ресурсів України. Тектонічна, геологічна та геоморфологічна будова України								
Тема 1. Об'єкт та предмет курсу. Мета та завдання курсу.	10	2		8	6	2		4

Тема 2. Вік Землі та формування її геологічної структури.	14	2	2	10	10		2	8
Тема 3. Тектонічна, геологічна та геоморфологічна будова України.	12	2	2	8	10	2		8
Всього за модуль 1	36	6	4	26	26	4	2	20
Модуль 2. Особливості та закономірності поширення мінерально-сировинних ресурсів України.								
Тема 4. Закономірності поширення корисних копалин.	12	2	2	8	16	2		14
Тема 5. Паливно-енергетичні ресурси України.	14	2	4	8	16		2	14
Тема 6. Металеві (чорні та кольорові) корисні копалини України.	15	2	3	10	16		2	14
Тема 7. Корисні копалини для гірничо-хімічної промисловості.	13	2	3	8	16		2	14
Всього за модуль 2	54	8	12	34	64	2	6	56
Всього	90	14	16	60	90	6	8	76

6. Теми практичних занять

№з/п	Назва теми	К-ть годин
1	Класифікація мінерально-сировинних ресурсів.	2
2	Вік Землі та формування її геологічної структури.	2
3	Тектонічна та геологічна будова України. Дослідження впливу техногенного навантаження на геологічне середовище	
4	Зв'язок корисних копалин України з тектонічною будовою.	2
5	Фізичні властивості мінералів	2
6	Методи вивчення родовищ корисних копалин	2
7	Методи вивчення структури та текстури мінеральної сировини	2
8	Класифікація родовищ корисних копалин	2
Всього		16 год

7. Самостійна робота

Самостійна робота є основним засобом засвоєння здобувачем вищої освіти навчального матеріалу у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Самостійна робота здобувача вищої освіти з навчальної дисципліни може виконуватися у бібліотеці, навчальних кабінетах, лабораторіях і комп'ютерних класах, а також у домашніх умовах та передбачає: - вивчення лекційного матеріалу по темі;

- підготовку до практичних робіт;
- підготовку завдань для самостійної роботи;
- роботу в глобальній комп'ютерній мережі Інтернет.

№з/п	Назва теми	К-ть годин
1	Класифікація мінерально-сировинних ресурсів. Атмосферні ресурси Атмосфера Землі. Ресурси окремих газів атмосфери. Водні, ґрунтово-геологічні та біологічні, земельні ресурси.	8
2	Основні складові мінерально-сировинної бази. Проблема вичерпання природних ресурсів. Енергозбереження як фактор зменшення використання мінеральних ресурсів Принцип заміності у використанні мінеральної сировини	8
3	Умови формуванні мінерально-сировинних ресурсів Походження корисних копалин та їх родовищ. Мінеральний склад родовищ. Текстура і структура руд . Ендогенні та екзогенні родовища корисних копалин. Осадкові та метаморфогенні родовища Їх типи. Класифікація.	8
4	Технологічні властивості, промислове використання, способи видобутку та переробки, запаси та видобуток, географічне розміщення основних родовищ у корисних копалин у світі	6
5	Паливно-енергетична сировина. Тверді горючі корисні копалини: Склад та властивості, технічна та технологічна класифікація вугілля, пояси та вузли вугленакопичення, вугленосні відклади, стратиграфічне та географічне розміщення басейнів, запаси та видобуток у світі, переробка та раціональне використання, екологічні проблеми видобутку .	8
6	Нафта та природний газ: фізичні властивості, хімічний склад, умови походження, природні резервуари та поклади, їх типи, стратиграфічне та географічне розміщення родовищ, запаси та видобуток нафти та газу у світі, нетрадиційні джерела газу, переробка та використання, екологічні проблеми видобутку	6
7	Морфологія тіл корисних копалин. Структура та текстура мінеральної сировини.	5
8	Загальна характеристика родовищ металевих та неметалевих корисних копалин. Особливості їх залягання.	5
9	Методи вивчення родовищ корисних копалин	6
Всього		60

8. Методи навчання

МН1 – словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);

- МН2 – практичний метод (лабораторні та практичні заняття);
 МН3 – наочний метод (метод ілюстрацій і метод демонстрацій);
 МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);
 МН5 – відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
 МН6 – самостійна робота (розв'язання завдань);

9. Методи оцінювання

- МО1 – екзамени /заліки;
 МО2 – усне або письмове опитування
 МО4 – тестування;
 МО5 – командні проєкти;
 МО6 – реферати, есе;
 МО7 – презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
 МО8 – презентації та виступи на наукових заходах;
 МО9 – захист лабораторних і практичних робіт;
 МО10 – залік.

10. Засоби діагностики результатів навчання

- екзамени /заліки
- комплексні екзамени;
- стандартизовані тести;
- наскрізні проєкти;
- командні проєкти;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- розрахункові та розрахунково-графічні роботи;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- завдання на лабораторному обладнанні, тренажерах, реальних об'єктах;
- інші види).

11. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
33-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12 . Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточне тестування та самостійна робота							ІНДЗ	Сума
Змістовний модуль 1			Змістовний модуль 2					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7		
10	10	10	10	10	10	10	20	100
Модульний контроль – 5			Модульний контроль – 5					

13. Методичне забезпечення

1. Робоча програма з навчальної дисципліни .
  2. Методичні вказівки до практичних робіт за темами курсу.
  3. Методичні вказівки для самостійної роботи студентів
- Рекомендована література з дисципліни та інформаційні (Інтернет) ресурси.
4. Навчальні посібники та збірники для розв'язування задач.

14. Питання для підготовки до підсумкового контролю

1. Класифікація мінеральних та мінерально-сировинних ресурсів України. Критерії класифікації.
3. Вичерпні не відновлювальні ресурси. Паливні корисні копалини: бітум, кам'яне вугілля, буре вугілля, нафта, газ. Рудні (залізні, марганцеві ртутні, мідні та інші) та нерудні (калійна сіль, сірка, фосфорити, вапняки) корисні копалини.
4. Тектонічна, геологічна та геоморфологічна будова України.
Тектонічні структури, їх будова та рухи.
5. Вік Землі та формування її геологічної структури.
6. Геологічне літочислення, геологічний вік, геохронологічна таблиця. Догеологічний час. Геологічний час. Горотворення.
7. Радіометричний метод визначення абсолютного віку порід. Еон. Ера. Період. Фанерозой. Докембрій. Кайнозойська, Мезозойська, Палеозойська, Протерозойська та Архейська ери.
8. Загальна характеристика Східноєвропейської платформи.
9. Загальна характеристика. Українського кристалічного щита.
10. Загальна характеристика Волино-Подільської плити.
11. Загальна характеристика Донецької складчастої області,. Дніпровсько-Донецької западини, Південно-західного схилу.
12. Загальна характеристика Воронежського кристалічного масиву. Галицько-Волинської та Причорноморська западини.
14. Загальна характеристика Скіфської, Західноєвропейської платформи.
15. Основні форми рельєфу (низовини, височини, гори).
16. Особливості та закономірності поширення мінерально-сировинних ресурсів України.
17. Зв'язок розташування корисних копалин України з її тектонічною будовою. 18. Закономірності розміщення корисних копалин.

18. Паливно-енергетичні ресурси України. Тверді, рідкі та газоподібні горючі копалини. Родовища антрациту, кам'яного вугілля, бурого вугілля, торфу, горючих сланців, газу та нафти.
- 19.. Металеві (чорні та кольорові) корисні копалини України. Залізородні басейни України.
20. Родовища чорних металів. Родовища марганцевих руд. Нерудна сировина для чорної металургії.
21. Корисні копалини для гірничо-хімічної промисловості.
22. Хімічна та агрохімічна сировина.
23. Корисні копалини для будівельної галузі. Технічна сировина.
24. Мінеральні води. Їх класифікація. Особливості їх розташування.
25. Поверхневі води. Води глибинного залягання.

15. Рекомендова література

Основна

1. Атлас Украинской ССР и Молдавской ССР. – М., 1953.
2. Бондарчук В.Г. Геологія родовищ корисних копалин України. – Київ, 1966.
3. Географічна енциклопедія України. – Т.2. – К.: Українська радянська енциклопедія, 1990.
4. Заставний Ф.Д. Географія України.- Львів: Світ, 1994. – 472 с.
5. Кадастр мінеральних ресурсів Української РСР. Рудна і нерудна сировина для чорної металургії. – К., 1971.
6. Кадастр мінеральних ресурсів Української РСР. Сировина для хімічної промисловості.– К.,1973.
7. Металлические и неметаллические полезные ископаемые Украины. Том 1.Металлические полезные ископаемые / Д.С. Гурский, К.Е. Есепчук, В.И. Калинин и др. – Киев-Львов, Центр Европы. -2005. -785 с.
8. Металічні і неметалічні корисні копалини України. Том 11. Неметалічні корисні копалини /Д.С. Гурський, К.Ю. Єсипчук, В.І. Калінін та ін.. – Київ-Львів, Центр Європи. – 2005. -785 с.
9. Паламарчук М.М., Горленко Т.О., Яснюк Т.С. Географія мінеральних ресурсів Української РСР. – К.: Радянська школа, 1985.

Допоміжна

1. Павлишин В.І., Матковський О.І., Довгий С.О. Генезис мінералів. – К.: Київський університет, 2003. – 672 с.
2. Паламарчук М.М., Тащук К.О. Територіальна структура промислового комплексуекономічного району. – К.: Наукова думка, 1974.

3. Перспективы развития минерально-сырьевой базы промышленности строительных материалов УССР. – К., 1976.
4. Економічна та соціальна географія: Навчально-методичний посібник зоснов досліджень, виконання курсових і кваліфікаційних робіт для студентів спеціальності / Є.І. Басманов, М.В. Куценко, Л.М. Немець - Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2005.
5. Сивий М.Я До проблеми раціонального використання мінерально-сировинних ресурсів регіону / М.Я Сивий – Вісник Львів.Ун-ту. Серія геогр. 2009. Вип. 37. С. 65-75
6. Лико Д.В. Геологія, геоморфологія, метеорологія, гідрологія, ландшафтна екологія: поняття, терміни, категорії : словник : навч. посіб. / Д. В. Лико, В. О. Мартинюк Рівне : РДГУ, 2015
7. Сивий Мирослав Якович Геологія : практикум : навч. посіб. / М. Я. Сивий, Й. М. Свинко Київ : Либідь, 2006
8. Луцевич Д.Д. Довідник з хімії. – Львів: Українські технології, 2005. – 420 с.
9. Вуд Б, Фрейзер Д. Основы термодинамики для геологов. — М.: Мир, 1981. — 184 с.
10. Мейсон Б. Основы геохимии — М.: Недра, 1971. — 311 с.
11. Пелешенко В.І., Хільчевський В.К. Загальна гідрохімія. — К.: Либідь, 1997. — 384 с.
12. Перельман А.И. Геохимия. — М.: Высшая школа, 1979, 1990. — 423 с.
13. Перчук Л.Л., Рябчиков И.Д. Фазовое соответствие в минеральных системах. — М.: Недра, 1976. — 287 с.
10. Рябчиков И.Д. Термодинамика флюидной фазы гранитоидных магм. — М.: Наука, 1975. — 232 с.
14. Рябчиков И.Д. Геохимическая эволюция мантии Земли. — М.: Наука, 1988. — 37 с.
15. Тейлор С.Р., Мак-Леннан С.М. Континентальная кора: ее состав и эволюция (рассмотрение геохимической летописи, запечатленной в осадочных породах). — М.: Мир, 1988. — 379 с.
16. Урусов В.С. Теоретическая кристаллохимия. — М.: Изд-во МГУ, 1987. — 275 с.

16. ІНФОРМАЦІЙНІ (ІНТЕРНЕТ) РЕСУРСИ (ІР)

1. www.ncbi.nlm.nih.gov/PubMed – вільний доступ до бази наукових даних
  2. www.ximuk.ru – статті з неорганічної хімії у вільному доступі.
  3. «Загальна хімія онлайн» (General Chemistry Online):
<http://antoine.frostburg.edu/chem/senese/101/index.shtml>
  4. Основы хімії. Освітній сайт для школярів і студентів: <http://www.hemi.nsu.ru/>
  6. . Наукова мережа <http://www.nature.web.ru>
- Робоча програма навчальної дисципліни «Географія мінеральних ресурсів України. Перезатверджена без змін та доповнень (зі змінами та доповненнями) на 20__-20__ навчальний рік на засіданні кафедри _____

Розділ робочої програми навчальної дисципліни	Зміни і доповнення

Протокол від “ ___ ” _____ 20__ року № ___

Завідувач кафедри _____ проф. Лико Д.В.

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією факультету

Протокол від “ ___ ” _____ 20__ року № ___

Голова навчально-методичної комісії _____ доц. Сяська І.О.

Робоча програма навчальної дисципліни *«Географія мінеральних ресурсів України»*.

Перезатверджена без змін та доповнень (зі змінами та доповненнями) на 20__-20__

навчальний рік на засіданні кафедри _____

Розділ робочої програми навчальної дисципліни	Зміни і доповнення

Протокол від “ ___ ” _____ 20__ року № ___

Завідувач кафедри _____ проф. Лико Д.В.

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією факультету

Протокол від “ ___ ” _____ 20__ року № ___

Голова навчально-методичної комісії _____ доц. Сяська І.О.